

простого робітника. Досвід показав, що компанії, які реалізовували в себе інноваційні або бережливі принципи управління, отримували серйозні конкурентні переваги в докризовий період діяльності. В умовах кризи, ці конкурентні переваги забезпечили серйозний «запас міцності».

Висновки. Досвід західних і японських компаній доводить, що інновації та удосконалення в області технологій виробництва продукції чи послуг повинні стати одним з головних пріоритетів вітчизняних компаній. При цьому, мають бути забезпечені наступні вимоги – зв'язок із стратегією розвитку компанії, наявність оперативних показників, що забезпечують поточний моніторинг і контроль процесу удосконалення технологій, процесу впровадження сучасних інформаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилов Д.А. Управление производством на базе стандарта MRP II [Текст]. – СПб.: Питер, 2005. – 246 с.
2. Котельников В. Новые бизнес-модели для новой эпохи быстрых перемен, движимых инновациями [Текст]. – М.: Эксмо, 2007. – 372 с.
3. Управление изменениями. Серия «Классика Harvard Business Review»: Пер. с англ. [Текст]. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 262 с.
4. Pisello T., Strassmann P. IT Value Chain Management — Maximizing the ROI from IT Investments [Text]. Information Economics Press, 2003.

УДК 657.421.3 (045)

О. М. Бондаренко
М.П. Білан

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В статті узагальнено наукові визначення інтелектуальної власності. Визначено інтелектуальну власність як об'єкт нематеріального активу. Проаналізовано проблеми ідентифікації та визнання об'єктів інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, нематеріальні активи, ідентифікація, дослідження, розробки, ноу-хау.

В статье обобщены научные определения интеллектуальной собственности. Определено интеллектуальную собственность как объект нематериального актива. Проанализированы проблемы идентификации и признания объектов интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, нематериальные активы, идентификация, исследования, разработки, ноу-хау.

The article summarizes the scientific definition of intellectual property. Defined intellectual property as the object of immaterial asset. Analyses the problems of identification and recognition of intellectual property.

Keywords: intellectual property, intangible assets, identification, research, development, know-how.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток науки, техніки, інформаційних технологій зумовив появу нових видів власності, саме до таких видів власності відносять результати інтелектуальної діяльності. Поява різноманітних комп'ютерних програм, баз даних, інтегральних систем зумовлює виникнення виключних прав на результати інтелектуальної діяльності - прав інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність викликає чимало диспутів в наукових колах. Оцінка, сутність, класифікація, ідентифікація об'єктів інтелектуальної власності та їх подальший облік набуває великого значення, оскільки більшість таких об'єктів на підприємствах не визначаються, не ідентифікуються, а, отже, і не відображаються в обліку. Крім того, питання інтелектуальної власності відіграє все більше значення у формуванні конкурентоспроможності та оцінки потенціалу підприємств України. Саме неідентифікованість об'єктів інтелектуальної власності спричинює те, що в подальшому їх дуже важко оцінити та сформувати їх первісну вартість для відображення в обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання, що відносяться до проблем ідентифікації, оцінки та обліку інтелектуальної власності розглянуті в працях українських та російських учених. Останніми роками обліковці все більше зосереджують увагу на інтелектуальній власності, як об'єкта обліку і складових нематеріальних активів підприємства, що відображено в працях І. М. Бойчика [1], О. Зайківського та В. Комарова [3], В. В. Семенихіна [7], Н. О. Любенока [8], О.Д.Святоцького [10], М. П. Цибульова, В. П. Чеботарьова, В. Г. Зінова [11] та ін. Проте, залишаються ще прогалини в питаннях віднесення деяких видів інтелектуальної власності до нематеріальних активів та їх подальший облік, не до кінця розкриті питання визначення інтелектуальної власності як об'єкта обліку та відображення їх руху на рахунках бухгалтерського обліку.

Мета статті. Метою статті є дослідження об'єктів інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів, зокрема деякі суперечливі тлумачення щодо ідентифікації та відображення в обліку об'єктів інтелектуальної власності.

Після затвердження Національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку власне термін «Інтелектуальна власність» припинив відображатися в класифікації активів підприємства. На практиці формулювання, які подаються в документації неоднозначно сприймаються, особливо це стосується відображенням об'єктів інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальна власність не має чіткого наукового визначення. Різні автори надають свої варіанти визначення інтелектуальної власності. Так, за І. М. Бойчиком інтелектуальна власність – «складова частина потенціалу підприємства, яка забезпечує економічну користь протягом тривалого періоду і має ту особливість, що в них відсутня

матеріальна основа здобування доходів та не визначені майбутні розміри цих доходів» [1], Г. М. Драпак наводить більш загальне визначення інтелектуальної власності як законодавчо закріплених прав на результати інтелектуальної діяльності людини у різних сферах суспільного життя [8], за С. Ф. Покропивним це – «юридична категорія, яка застосовується для визначення результатів творчої праці людини, позначення належності таких результатів творчої праці відповідним суб'єктам творчої діяльності, закріплення за цими суб'єктами особистих немайнових і майнових прав, пов'язаних із розробкою та використанням створених інтелектуальних продуктів» [2]. О. Д. Святоцький інтелектуальну власність визначає як право суб'єкта на володіння, користування і розпорядження належним йому, відповідно до закону, результатом інтелектуальної діяльності [10], а за В.В.Семенініним – «результати творчої діяльності, що охороняються патентним правом; результати творчої діяльності, що охороняються авторським правом; засоби індивідуалізації» [7]. Проте, на наш погляд, все ж в бухгалтерському обліку інтелектуальна власність - сукупність певних прав, які закріплені законодавчо, на використання об'єктів інтелектуальної власності в різних сферах. Тобто, дане поняття означає сукупність все ж таки прав стосовно нематеріальних об'єктів, що мають економічну цінність та здатність вільно відокремлюватися і відчужуватися з урахуванням обмежень, встановлених в інтересах захисту особистих прав осіб, що створили ці об'єкти.

Інтелектуальна власність не має матеріальної форми, проте види деяких інтелектуальних активів можуть набувати матеріального змісту, таку особливість можна пояснити належністю до нематеріальних активів. Це означає, що об'єктом є не матеріальні носії, а лише результати діяльності, тобто думки, ідеї, образи, символи, роздуми, які втілюються в матеріальних носіях. Тобто дані об'єкти обліку відносять до нематеріальних активів, хоча в Україні вони є відносно новим видом активу.

Відповідно до Цивільного кодексу України Книги четвертої «Право інтелектуальної власності» статті 420 «Об'єкти права інтелектуальної власності», до інтелектуальної власності належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компоновання (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні тасмниці [12].

Інтелектуальна власність підприємства відображається через призму нематеріальних активів. На нашу думку, через новизну даних активів, недосконалість правової бази, нечіткість регулювання порядку

бухгалтерського обліку й оподаткування та інших проблем існують певні протиріччя пов'язані з їх відображенням. Оскільки нематеріальні активи, надані підприємством, яке володіє даними правами, на умовах збереження за ним виключних прав на результати інтелектуальної власності, не можуть бути списані, вони підлягають відображенню в бухгалтерському обліку. Проте, методика такого відображення на сьогоднішній день відсутня [3].

З 1 січня 2009 року діє Наказ № 901 Міністерства Фінансів України від 8 липня 2008 року «Про затвердження Змін в деякі положення (стандарту) бухгалтерського обліку», відповідно до якого дещо змінилося визначення нематеріального активу як такого немонетарного активу, який не має матеріальної форми і може бути ідентифікований. Тобто частина про утримання підприємства з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам зникла. Зазначена у визначенні можливість ідентифікації означає, що актив можна розпізнати, як самостійну одиницю. Таким чином, на нашу думку, ідентифікація для матеріальних активів є обов'язковою умовою. Ідентифікація означає, що об'єкт в подальшому можна розглядати як самостійну одиницю, тобто такий актив можна відчужувати від підприємства (продавати) або використовувати як окремо, так і разом з іншими активами. Що ж до ідентифікації об'єктів прав власності, то даний процес відбувається через встановлення наявності та чинності документів, які засвідчують правомірне набуття права авторства, права власності, а також інших документів, які є підставою для оприбуткування об'єкта нематеріального активу. То ж, вартість об'єкта залежить від того наскільки вірно буде ідентифікований об'єкт інтелектуальної власності та відповідно до цього буде вестися в подальшому облік на відповідних реєстрах, нараховуватися амортизація.

Отже, на основі зазначеного вище, ми вважаємо, що доки не буде офіційного підтвердження про корисність об'єкта, що був створений, його не включають в вартість активу. Але в обліковців виникають й інші питання щодо обліку інтелектуальної власності, зокрема відображення вартості об'єкта. Необхідно розуміти відмінність між витратами на розробку та вартістю самого виробу. До витрат, які створюють такі проблеми, можна зарахувати: витрати на наукові та патентні дослідження, оцінювання об'єктів нематеріальних активів, маркетингові дослідження ринку нематеріальних активів.

Для розуміння сутності витрат на дослідження та розробки, розглянемо суть понять «дослідження» та «розробки». Відповідно до ст. 1 абзацу 6 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»: «фундаментальні дослідження — наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про

закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку» [4]. Відповідно до п. 4 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» «дослідження — це заплановані і вперше проведені підприємством дослідження, ціль яких полягає в одержанні і розумінні нових наукових і технічних знань» [9]. Дослідження, які проведені з позитивним результатом переростають у розробки. Згідно з п. 4 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» «розробки — це застосування підприємством результатів досліджень та інших науково-технічних знань для створення нових або значно вдосконалених матеріалів, продуктів, приладів, пристроїв, систем, технологічних і операційних процесів до початку їхнього промислового застосування, серійного виробництва або виконання робіт і надання послуг на замовлення» [9]. Відповідно в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» «дослідження – оригінальні та заплановані дослідження, здійснюванні для отримання і розуміння нових наукових або технічних знань»[5], а «розробка – застосування даних наукового дослідження чи іншого знання для планування чи проектування виробництва нових або суттєво вдосконалених матеріалів, механізмів, товарів, технологій, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва або використання» [5]. То ж спочатку підприємство здійснює дослідження, потім розробки на основі отриманих даних, а тоді вже виникають нові пристрої, прилади, продукти, технології та інше.

Права на об'єкти інтелектуальної власності — це куплені (придбані) права або права, що можна продати (передати) [11]. Даного визначення цілком достатньо щоб розпізнавати витрати, які понесені за даним активом від активу. Відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» не визнаються активом, а підлягають відображенню у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені:

- витрати на дослідження;
- витрати на підготовку і перепідготовку кадрів;
- витрати на рекламу та просування продукції на ринку;
- витрати на створення, реорганізацію та переміщення підприємства або його частини [9].

Отже, на підприємствах всі витрати, затрачені на розробку продукту та отримання патенту розглядається як витрати, тому отримані в результаті цього активу, зокрема їх вартість, буде рівною нулю. А праця, витрачена на розробку – буде частиною капітальних інвестицій. Тобто дана вартість затраченої праці буде витратами, понесеними у звітному періоді, а відповідно й спишеться з бухгалтерських рахунків.

Альтернативою нульової оцінки вартості активу являється капіталізація відповідних витрат, яка не застосовується на практиці. Причиною даного є домінуюча точка зору, що більшість зусиль дають невизначені результати, які не можливо капіталізувати, також права

власності на об'єкти інтелектуальної власності є неоднозначними, тобто з двобічним нечітким визначенням, це спричинює нерівномірність розвитку інноваційних процесів та пов'язана з нею ризиковість. Отже, сучасний підхід, який використовується в міжнародному бухгалтерському обліку, дозволяє частину таких витрат визнавати активами підприємства.

Умовою створення організованих ринків для нематеріальних активів є можливість укладання договорів, які б враховували інвестування в нематеріальні активи, розподіл прав і відповідальності відносно нещодавно створених активів. То ж, для того щоб у фінансовій звітності можна було б відображати інвестиції в нематеріальні активи необхідні чіткість, контрольованість та подальша можливість продажу, що зумовлює розмежування інвестицій на інвестиції в дослідження та інвестиції в розробку. Перший вид інвестицій буде належати до витрат і відповідно на підприємстві буде вестися щодо них облік, як облік інвестицій, тому що в результаті підприємство не може продемонструвати певний продукт, тобто нематеріальний актив. А вже подальше впровадження інвестицій в розробку на основі інвестицій в дослідження дозволить капіталізувати інвестиції та відобразити їх в бухгалтерському обліку. Також залишається неоднозначним та невизначеним питання включення до складу нематеріальних активів виключних прав на ноу-хау, відкриття та раціоналізаторські роботи. Ноу-хау вважається інформація, яка ще не запатентована, вона маловідома, і є досвідом або такою, що одержана в результаті досліджень чи випробувань. Власник ноу-хау має право на захист від використання іншими особами незаконно інформації якщо: ця інформація має дійсну або потенційну комерційну цінність через невідомість її третім особам; до неї немає вільного доступу на законній підставі; володар інформації приймає належні заходи до охорони її конфіденційності [8].

На підприємстві рекомендується стосовно промислових таємниць або ноу-хау призначити осіб, які б відповідали за збереження інформації, що містить ноу-хау; обмежити коло осіб, які мають доступ до цієї інформації; розробити посадові інструкції для осіб, які зберігають таку інформацію; порядок доступу та ознайомлення з ноу-хау.

Певною особливістю такого активу як ноу-хау є те, що в основі лежать монополні права якоїсь особи на знання, які вона отримала правомірно або розробила їх самостійно має повне право на використання даних прав незалежно від їх власника. Тому на думку певних науковців, у власника ноу-хау відсутнє виняткове право на інформацію. Супротивники такої ідеї засновують свої висновки на наявності виняткового права на ноу-хау можливістю захисту стану невідомого його вмісту від посягання будь-яких третіх осіб. Тому ноу-хау доцільно було б розглядати як один з об'єктів інтелектуальної власності внаслідок того, що права на нього носять майновий

і винятковий характер, а його складові є результатом інтелектуальної діяльності[8].

Що ж стосується відкриттів та раціоналізаторських робіт, то правовідносини щодо них не мають виняткового характеру, а отже й не можуть бути об'єктом будь-якого виключного права особи чи держави.

Висновки. То ж, проаналізувавши вище сказане, можна з упевненістю сказати, що об'єкти інтелектуальної власності, включені до складу нематеріальних активів підприємства, сприяють його процвітання і функціонують як повноправні об'єкти власності. Необхідність ідентифікації сприяє нужді визначення більш чітко прокресленої межі між об'єктами інтелектуальної власності, адже віднесення того чи іншого об'єкта до нематеріальних активів потребує дотримання всіх ознак, які характеризують дані активи.

Проте чимало невизначених моментів та неточностей з розумінням обліку даних нематеріальних активів зумовлює не тільки їх неефективне використання, а й може призвести до зменшення фінансових результатів та втрат прибутків підприємства.

Безумовно в умовах постійно зростаючих конкурентних переваг підприємства все частіше використовують інтелектуальну власність в процесі своєї діяльності. Відносини щодо інтелектуальної власності динамічні й різнобічні. Але через недосконалість нормативно-правової бази виникає безліч питань пов'язаних з обліком даних активів. Тому удосконалення обліку нематеріальних активів та інтелектуальної власності у їх складі має велике значення для вітчизняних підприємств, зокрема для їх ефективної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.С. Ф. Покропивний Економіка підприємства [Текст] / За редакцією С .Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2000 - 528 с.;
- 2..Зайківський О. Ідентифікація нематеріальних активів - базис їх бухгалтерського обліку / Зайківський О., Комаров В. // Інтелектуальна власність. Збірник наукових праць. - 2008. - № 5. - с. 13–19.;
- 3.Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» №1977-ХІІ, від 19 грудня 2006 р. із змінами та доповненнями [Електронний ресурс] // www.kiev.rada.gov.ua;
- 4.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» / [авт. тексту С.Ф. Голова]. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000. – 32 с.;
- 4.Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін в деякі положення (стандарт) бухгалтерського обліку» № 901 від 08.07.2008р. [Електронний ресурс] // www.minfin.gov.ua;

5. В.В. Семенихин Нематериальные активы: организация бухгалтерского и налогового учета. Практическое руководство [Текст] / Под об. ред. В.В. Семенихина. – М.: Издательство ЭКСМО, 2005. – 96с.;

6. Н.О. Любенюк проблеми визнання інтелектуальної власності як елементу нематеріальних активів підприємства / Н.О. Любенюк // Фінанси, облік і аудит. Збірник наукових праць. – 2009. - № 14. - с. 263-269 ;

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242. [Електронний ресурс] // www.kiev.rada.gov.ua ;

8. Святоцький О. Д. Інтелектуальна власність [Текст]: словник- довідник у 2-х томах / Святоцький О. Д. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 472 с.;

9. Цибульов П. М. Управління інтелектуальною власністю [Текст] / Цибульов П. М., Чеботарьов В.П., Зінов В.Г. – К.: К.І.С., 2005. - 448 с.;

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] // www.nau.kiev.ua;

УДК 330.130.52:656.181 (477)(045)

О.С. Борисенко

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ІНВЕСТУВАННЯ В РЕКЛАМНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Стаття присвячена визначенню ролі інвестицій в рекламу та системному вивченню проблем управління інвестиціями в рекламу.

Ключові слова: інвестиція, реклама, управління, ефективність.

Статья посвящена определению роли инвестиций в рекламу и системному изучению проблем управления инвестициями в рекламу.

Ключевые слова: инвестиции, реклама, управление, эффективность.

The article is devoted determination of role of investments in advertising of to the system study of problems of management investments in advertising.

Keywords: investments, advertising, management, efficiency.

Постановка проблеми. В умовах товарного насичення, диференціації продукції, різноманітності смаків і переваг споживачів переважаюче значення для виробників в суперництві на ринку набувають нецінові форми конкуренції, серед яких яскраво виділяється реклама. Цілеспрямована рекламна діяльність виробника забезпечує підтримку його стратегічних ініціатив, оскільки реалізує ринкові можливості фірми, розвиває і укріплює її конкурентні переваги.

Актуальність вивчення рекламних закономірностей обумовлена тим, що реклама є одним з найбільш достовірних і швидкореагуючих індикаторів загального і інвестиційного здоров'я економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато зарубіжних учених в своїх дослідженнях вивчали питання реклами. У. Уеллс, С. Кослоу, Дж. Поверне, С. Моріарті і інші розглядають рекламу з мікроекономічних